

EDITORIAL

Saulugon ang umaabot nga ika-50 nga anibersaryo sa NDFP

Sa umaabot nga Abril 24, atong saulugon ang ika-50 nga anibersaryo sa National Democratic Front of the Philippines, ang lapad nga alyansang naghiusa sa mga rebolusyonaryong organisasyong masa nga nagaas-dang sa nasudnon-demokratikong kalihukan ug nagsuporta sa armadong pakigbisog.

Gitukod ang NDFP pito ka bulan human gipahamtang ni Marcos I ang balaod militar, usa sa pinakadulum nga panahon sa kasaysayan sa nasud. Ang NDFP nagsilbing nagdilaab nga sulo nga nagdan-ag sa dalan sa militante ug rebolusyonaryong pagsukol. Gipalig-on sa NDFP ang kaisog ug kabubut-on sa katawhan nga manlimbasog sa malisud nga dalan sa pakigbisog padulong sa malinawong kaugmaon.

Gitukod ang NDFP Preparatory Commission sa inisyatiba sa Partido aron tipunon ang mga organisasyong masang napugos nga tagong molihok tungod sa pasistang diktadurya. Giandam niini ang manipesto

sa NDFP ug ang 10 ka puntong (ug sa ulahi nahimong 12 ka puntong) programa nga nagbugkos sa halapad nga katawhan. Sa paglabay sa panahon, usa-usang nahiusa sa NDF ang mga organisasyong anti-diktadurya.

Sa wala madugay, ang NDFP nagsilbing uyok sa pakigbisog sa katawhan ug sa kadugayan giila sa tibuok nasud ug sa kalibutan isip representante sa katawhang Pilipinong nakigbisog. Natukod ug misalmot sa NDFP ang uban pang tago nga nasudnon-demokratikong organisasyong masa. Sa pagkakaran, gilangkuban kini sa 18 ka organisasyon nga mirepresentar sa lain-laing

progresibo ug demokratikong hutong ug sektor nga gihiusa sa rebolusyonaryong tinguha nga tapuson ang paghari sa imperyalismo, pyudalismo ug burukrata-kapitalismo.

Ang NDFP mao karon ang pinakakonsolidadong bahin ug pinakalig-ong dugukan sa nasudnong nagkahiusang prente. Usa kini ka nagkahiusang prente para sa rebolusyonaryong armadong pakigbisog. Ang NDFP ang tinuod nga taming sa katawhan, samtang ang Bagong Hukbong Bayan ang ilang hinagiban. Midagayday dinhi ang lapad nga pulitikanhon ug materyal nga suporta sa BHB ug sa rebolusyonaryong kalihukan. Pinaagi sa NDFP ug sa mga myembro nga organisasyon niini, mitumaw ang kaylap nga pag-ila sa armadong pakigbisog isip usa ka makatarunganong porma sa pagsukol sa pasistang tiranya ubos ni Marcos ug sa misunod nga mini

nga demokratikong mga rehimen.

Sa padayon ang pag-asdang sa gubat sa katawhan sa tibuok nasud, mitumaw ang mga organo sa pulitikanhong gahum sa kabanikanhan, ang binhi sa Demokratikong Gubyrno sa Katawhan sa Pilipinas. Gi-representahan kini sa tibuok

NDFP sa pakig-atubang sa mga kalihukan, katawhan ug gubyerno sa gawas sa nasud. Maayong gipasiugdahan ug girepresentahan sa NDFP ang interes sa katawhang Pilipino sa panaghisgot kalinaw sa Gubyerno sa Republika sa Pilipinas sukad niadtong 1987 nga nagpasiugda sa makatarunganong mga pangayo sa katawhan ug mibunga og pipila ka mahinungdanong kasabutan.

Ang umaabot nga anibersaryo sa NDFP adunay lalum nga kabililhon sa kasaysayan. Kini nagasimbolo sa kapin lima ka dekada nga walay hunong nga pakigbisog sa katawhan alang sa nasudnong kagawasan ug tinuod nga demokrasya. Ang grabeng pag-antus sa mayorya sa masang Pilipino ilalum sa kasamtangang papet ug pasistang rehimging US-Marcos II nagaduso sa panginahanglang labaw pang paligonon ug palapdon ang NDFP ug mga alyadong organisasyon niini, ang mga pakigbisog sa masa ug ang rebolusyonaryong armadong pakigbisog sa tibuok nasud.

Nanglapaw ang pagyukbo ni Ferdinand Marcos Jr. sa heopolitikal, ekonomikanhon ug militar nga interes sa imperyalismong US. Gisakripisyo niya ang kagawasan, panginabuhian ug kinabuhi sa mga Pi-

lipino bugti sa pamuhunan, ayudang militar ug mga pautang.

Sa labawng pagduso ni Marcos sa mga neoliberal nga palisiya, walong-tuo ang pagpangawat ug pagpangawakaw sa mga langyawng monopolyo kapitalista sa mga tinubdan sa panginabuhian sa masang anakpawis. Ginailog ug ginakawkaw ang kabukiran, lapad nga kayutaan, bisan ang kadagatan. Giguba ang kinaiyahan, ug giabog ug gihikawan ang masang mag-uuma, mangingisda ug uban pang mga mamumuo sa ilang panginabuhian. Aron madani nga mamuhunan ang mga langyaw nga dagkung kapitalista, nagpabunol-bungol siya sa singgit sa mga mamumuo ug ordinaryong empleyado para sa taas-suhulan taliwala sunod-sunod nga pagsaka sa presyo sa pagkaon ug mga palaliton.

Ubos sa Enhanced Defense Cooperation Agreement (EDCA), nagpakita si Marcos Jr og tumang pagpakaitoy sa imperyalismong US sa pag-abli sa upat ka dugang nga lokasyon (gikan sa lima) alang sa pagtukod sa mga base ug pasilidad militar sa US. Duha niini ang sa Cagayan, usa sa Isabela ug usa sa Palawan. Dugang kini nga bahin sa estratehiya sa US nga liyukan ug hagiton ang imperyalistang karibal

niini nga China. Ang Pilipinas kabahin sa gitawag sa US nga "First Island Chain" o kadena sa mga isla kung asa ibutang ang misayl nga nakation sa China. Pinaagi sa EDCA, pwedeng magpundo ang US og mga armas nukleyar o bisan unsang armas nga wala nasayran sa katawhang Pilipino. Ginapil niini ang mga Pilipino sa usa ka gubat nga dili ila, ug gihimo ang Pilipinas nga posibleng target sa unsamang aksyon o kontra-aksyon sa China.

Atubangan niini, labing gikinahanglan nga hiusahon ang katawhang Pilipino ubos sa bandila sa patriyotismo ug tinuod nga demokrasya, aron panalipdan ang kinabuhi ug kagawasan sa nasud. Kinahanglang makigbisog kita sa tanang posibleng natad sa pagsukol, palihukon ang kinabag-ang ihap sa katawhan, ug ipakita ang ilang kusog nga bag-ohon ug hulmahon ang kaugalingong dalan sa kasaysayan.

Dili kadudahan ang papel sa NDFP aron hugpungon ang kusog sa katawhan ug mugnaon ang gamhanang balud sa protesta ug pagsukol.

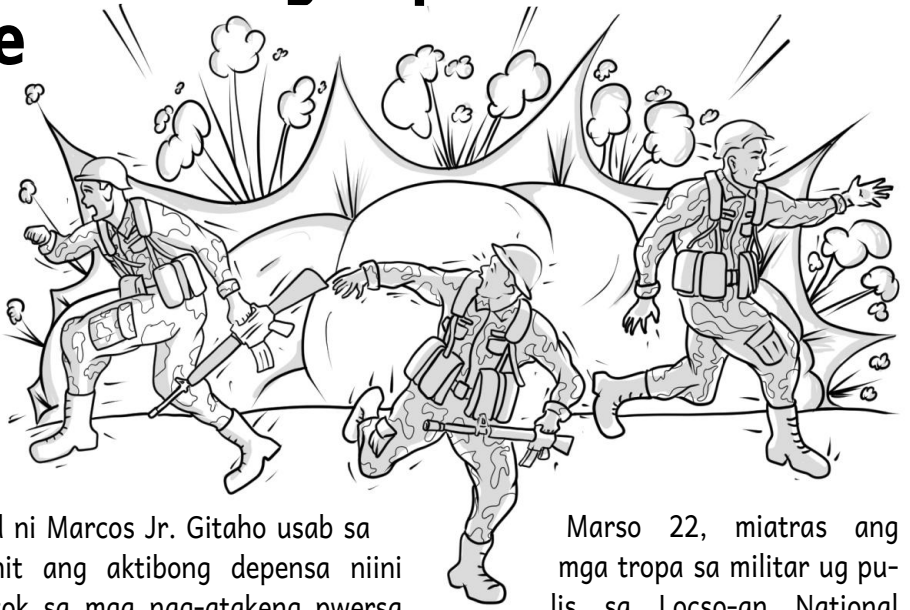
Kinahanglang kusganong palapdon ug bugkuson ang katawhan base sa nasudnon-demokratikong programa sa NDFP. Nag-unang pukos niini ang pagtapos sa semi-koloniyal ug semi-pyudal nga naghangring sistema, ug pagpalingkawas sa katawhan gikan sa langyawng paghari ug kontrol. Kini ang sukaranan aron bag-ohon ang dagan sa kapalaran sa mga Pilipino, tapuson ang liboan ka tuig nga pagpangdaugdag ug pagpahimulos, ug dad-on ang nasud ngadto sa bag-ong kapitulo sa pag-abante ug kauswagan.

Walay makaatbang sa tinguha sa katawhang Pilipino alang sa tinuod nga kagawasan ug demokrasya. Bisan ang bangis nga terorismo sa itoy nga estado dili makabuntog niini. Mokutlo kita og kusog ug inspirasyon gikan sa liboan ka Pilipino nga naghalad sa ilang kinabuhi sa gatusan ka tuig na nga rebolusyonaryong pakigbisog. Tibuok kasingkasing natong ihalad ang tanan aron alagaran ang katawhan. **AB**

 <p>Bolyum LIV Ihap 7 Abril 7, 2023</p> <p>Ang Ang Bayan ginapagawas sa pinulongang Pilipino, Bisaya, Iloco, Hiligaynon, Waray, Ingles ug Espanyol. Nagadawat ang Ang Bayan og mga kontribusyon sa porma sa mga artikulo ug balita. Ginaawhag usab ang mga tigbasa nga magpadangat og mga puna ug rekomendasyon sa pagpalambo sa atong mantalaan.</p>	<h2>Unod</h2> <p>Editorial: Saulugon ang umaabot nga ika-50 nga anibersaryo sa NDFP 1</p> <p>Taktikal nga opensiba sa BHB sa Masbate 3</p> <p>Ambus sa BHB sa Albay ug Quezon 3</p> <p>Wawa-Tayabasan Dam, dangan sa Rizal 4</p> <p>Mga armadong aksyon sa BHB-Negros 5</p> <p>Yuta tabunok sa NCMR alang sa rebolusyon 5</p> <p>Ika-54 anibersaryo sa BHB, gisaulog 6</p> <p>Sa mubong pagkasulti 7</p> <p>Mga protesta alang sa dugang-suhulan 8</p> <p>3 sibilyan, gidagit sa militar sa Batangas 9</p> <p>3 maysakit nga manggugubat, gipnatay 9</p> <p>Pilipinas, gihimong tawutawo sa US vs China 9</p> <p>Pagpangawakaw sa Surigao del Sur 10</p>
<p>Ang Ang Bayan ginamantala duha ka hugna matag bulan sa Komite Sentral sa Partido Komunista ng Pilipinas</p>	
 ang.bayan@cpp.ph	 @angbayan1969

Sunod-sunod nga taktikal nga opensiba sa BHB sa Masbate

Naglunsad og sunod-sunod nga mga aksyong gerilya ang mga yunit sa Bagong Hukbong Bayan (BHB)-Masbate sa katapusang bahin sa Marso. Kabahin kini sa paningkamot sa hukbong bayan nga panalipdan ang masang Masbatenyo ug lumpagon ang nagatunhay nga pagharing militar sa prubinsya.

Dili moubos sa 20 ka pwersa sa berdugong 2nd IB, CAFGU ug pulis ang napatay sa upat ka mga aksyong gerilya sa mga Pulang manggugubat sa tulo ka lungsod sa prubinsiya.

Ang una sa serye mao ang koordinadong aksyong gerilya sa Barangay Locso-an, Placer ug Barangay Gaid, Dimasalang niadtong Marso 22. Ang mga armadong aksyon mipatay sa 10 ka tropa sa 2nd IB ug kapulisan samtang labing menos pito ang nasamdan. Pipila sa mga samaran, sa ulahi, namatay usab.

Niadtong Marso 24, gipabusikaran sa mga operatiba sa BHB ang detatsment sa CAFGU sa Barangay Manlut-od, Placer. Gipahigayon ang operasyon alas-11 sa gabii nga nagpakurat sa armadong pwersa sa kaaway sa detatsment. Upat ka mga sundalo ug mga personahe sa CAFGU ang namatay. Giguba usab sa mga operatiba sa BHB ang tulo ka payag sa maong detatsment.

Gisundan kini sa laing operasyon demolisyon niadtong Marso 27 sa BHB sa Barangay Marcella, Uson batok sa Task Force Sagip nga gitu-

kod ni Marcos Jr. Gitaho usab sa yunit ang aktibong depensa niini batok sa mga nag-atakeng pwersa sa 2nd IB sa Barangay Villahermosa, Cawayan niadtong Marso 20. Napatay dinhi ang kumander sa miatakeng yunit sa AFP.

Paglapas sa AFP sa internasyunal nga makitawanong balaod

Atol sa mga aksyong gerilya sa BHB, nagpakaylap ang AFP og bakak nga miatake kuno ang BHB duul sa eskwelahan. Gibalikbalik pa sa kalihim sa Department of Education (DepEd) nga si Sara Duterte ang maong bakak.

Sa pagkatinuod, layo ra sa sibilyang populasyon ug eskwelahan ang nahitaboan sa engkwentro tali sa BHB ug AFP. Apan tungod sa grabeng kakurat ug kahadlok, midagan ug namusil ang pwersa sa 2nd IB sulod sa mga tunghaan sa duha ka barangay.

Niadtong Marso 20, namusil ug nagpabuto og M203 ang mga sundalo duul sa Villahermoso National High School sa Cawayan. Niadtong

Marso 22, miatras ang mga tropa sa militar ug pulis sa Locso-an National High School human sa engkwentro sa BHB. Nagbunga og grabeng kahadlok ang maong mga insidente sa mga estudyante ug mga magtutudlo.

Gimakmak sa Pambansang Katipunan ng mga Magbubukid (PKM) sa isla ang nagkatag nga tropa sa AFP-PNP-CAFGU, nga daw "nigawas ang ikog" ug "nangurog ang tuhod." Gigamit nila ang mga sibilyan, bisan mga bata, isip taming aron dili sila sa atakehon sa BHB. Samtang, gidakop sa kapulisan ang upat ka sibilyan sa lungsod sa Cawayan tungod sa pakasala nga ilang "gipadayon" ang mga Pulang manggugubat sa ilang tagsa-tagsa ka balay usa ka adlaw sa wala pa ang engkwentro. Ang upat gipasa-kaan og kasong pagpatay.

Aron labaw pang ipakaylap ang kahadlok ug kalisang sa prubinsiya, mibubo ang AFP og dugang 500 ka mga tropa sa pasumangil nga pagdepensa sa kaayohan sa mga estudyante ug magtutudlo. Dugang pa kini sa dili mokubos sa lima ka batalyon sa militar ug pulis nga dugay nang nagpakaylap og terorismo sa mga masang Masbatenyo.

Matud sa NPA-Masbate, katuyuan sa bag-ong deploy nga mga tropang militar nga protektahan ang interes sa mga dagkong negosyo, kumpanya sa pagmina ug mga proyektong eku-turismo nga maoy nagdala og kadaot sa masang Masbatenyo.

Ambus, gilunsad sa BHB sa Albay ug Quezon

GIAMBUS UG NAPATAY gipatay sa Bagong Hukbong Bayan (BHB)-Albay ang usa ka pulis paniktik sa Sityo Agna, Homapon, Legazpi City niadtong Abril 5. Nasakmit sa iya ang usa ka pistolang 9mm.

Sa Quezon, giambus sa BHB ang 85th IB sa Barangay Vista Hermosa, Macalelon niadtong Marso 24. Duha ang patay sa 85th IB.

Samtang, upat ang patay ug tulo ang samdan sa 10th Special Action Battalion sa PNP sa aktibong pagdepensa sa NPA-Mindoro sa Sityo Naksib, Barangay Sta. Cruz, Bongabong, Oriental Mindoro niadtong Marso 15.

Wawa-Tayabasan Dam, dangan sa kinaiyahan ug katawhan sa Rizal

Usa ka sundalo ang napatay dihang giambus sa Bagong Hukbong Bayan-Rizal ang mga tropa sa 80th IB nga nagsilbing gwardya sa Wawa Bulk Water Supply Project, gitawag og Wawa-Violago Dam sa lokalidad. Nahitabo ang ambus sa Sityo Karayupa, Barangay San Rafael, Rodriguez niadtong Marso 31. Gisundan pa kini sa aktibong depensa sa BHB niadtong Abril 1 sa Sityo Makopoy, Baragay Mascap, Montalban kung asa duha ka sundalo sa 2nd ID ang napatay.

Gikan pa Pebrero nag-operasyon ang mga sundalo sa mga barangay nga langkub sa Wawa-Tayabasan Dam na mayor nga bahin sa Wawa Bulk Water Supply Project. Kaylap ang pagpamig-ot ug pagpaniktik sa mga residente nga babag sa proyekto ug nagdumili nga mohawa sa ilang mga pinuy-anan ug umahan.

Ang Wawa Bulk Water Supply Project usa ka proyekto sa Wawa JVCo, sosyohan sa dagkung burgesya ug kroning si Enrique Razon Jr. ug Oscar Violago sa San Lorenzo Ruiz Builders and Developers. Gina-pondohan kini sa mga utang gikan sa China sa kundisyong mga kumpanyang Chinese ang makapahimulos sa proyekto. Usa dinhi ang PowerChina nga nakakontrata alang sa disenyo, pagsuplay sa materyal ug konstruksyon sa dam. Sama sa Kaliwa Dam, usa kini sa mga “flagship” sa programang Build, Build, Build sa rehimeng Duterte nga ginabwelo karon sa rehimeng Marcos.

Dinalian ang pagtukod sa duha ka dam. Niadtong Hunyo 2022, gipasinayaan ni Razon ang Tayabasan Weir (mabaw nga dam nga may gilawmong 25 metro) nga Phase I sa proyekto. Ginaratsada karon ang konstruksyon sa mas daku ug mas magun-ubong Upper Wawa dam nga naglangkub sa yutang kabilin sa mga Dumagat/Remontado. Walang hunong nga 24 oras nga ginabuldos ang mga umahan sa palibot sa proyekto. Padayon usab ang pagpabusi-

kad sa kabukiran.

Magasuplay ang duha ka dam og halos 600 milyong litrong tubig kada adlaw sa Manila Water Corporation, usa sa duha ka tinubdan sa mainum nga tubig sa Metro Manila. Kini nga kumpanyang notoryus sa kapalpak sa serbisyo ug mahal nga singil gipang-iyahan usab ni Razon.

"Nagsugod niadto pang usa ka tuig ang pugos nga pagpalit (sa JVCo) sa mga yutang gipuy-an ug giugmad," saysay sa usa ka residente sa lugar. "Sa laing dapit sa San Rafael, daghan na ang napugos nga magpabayad tungod sa pagpamig-ot kanila." Matud niya, ang uban nga nagbaligya mipalit og yuta sa laing sityo nga langkuban usab sa proyekto. "Dismayado sila tungod kay naapil pa gihapon ang ilang mga gibalhinan."

Ang tanyag sa JVCo sa mga mag-uuma ₱50 kada metro kwadrado lamang o ₱500,000 kada ektarya. Gawas pa kini sa bayad sa ilang mga umahan, pananum ug panimalay. Apanadunay mga mag-uumang gipig-ot aron modawat og bayad nga mas ubos dinhi. Sa kahadlok nga mapalayas sila nga wala ni singko nga makuha, miuyon sila bisan

kontra sa ilang kabubut-on. Rason sa kumpanya, yutang pangpubliko ang gitukuran sa ilang mga balay ug umahan maong wala silay katungod dinhi.

Gawas sa mga mag-uuma ug minorya, daku ang epekto sa proyekto sa panginabuhian sa mga nagsalig sa lokal nga turismo sa Wawa Dam sa Montalban ug mga *hiking trail* sa San Mateo. Liboan ka lokal nga turista ang nagasuroy dinhi tungod kay duul lamang kini sa Metro Manila. Nahimutang kini sa tunga sa Mt. Pamitian ug Mt. Binacayan ug adunay daghang *gorge* ug kweba nga suruyanan sa mga naghigugma sa kinaiyahan. Agianan usab kini padulong sa Mt. Purro, Barumbibit Falls, Balon, Lananawan ug Kapananan, mga ginabaktas nga dalan sa Sierra Madre.

Sugod Marso niadtong milabayng tuig, gibawal na sa JVCo ang turismo sa Wawa. Hingpit kining nakaapekto sa mga residenteng nagtrabaho isip mga *tourist guide*. Sa Casile pa lang, adunay 55 ka *tourist guide*. Ang ilang inadlawan mikabat sa abereyds nga ₱1,000 gikan Lunes hangtud Biyernes, ug abereyds nga ₱2,000 kada Sabado ug Dominggo. Sulod sa usa ka tuig, mamahimong mokabat og ₱469,000 ang kayang kitaon sa usa ka *tourist guide*.

Gawas sa mga *tourist guide*, mawad-an usab og panginabuhian ang mga tag-iya sa mga *cottage*, bangkero ug mga drayber sa traysikol nga nagsalig sa lokal nga turismo. Dili molayo sa kita sa mga *tourist guide* ang ilang kita.

Kadaghanan kanila gibayaran na sa kumpanya og ₱100,000 kada usa aron mohawa sa lugar. Kini 1/4 lamang sa kaya nilang kitaon kung magpabilin sila sa lugar.

Mga armadong aksyon sa BHB-Negros

Gilunsad sa Bagong Hukbong Bayan (BHB)-Central Negros ang tulo ka gerilyang aksyon niadtong ikaduhang katunga sa Marso isip tubag sa dugang nga pwersang militar sa isla.

Niadtong Marso 20, gipabuthan sa BHB ang detatsment sa 7th Regional Mobile Force Battalion sa Sityo Hinugpayan, Barangay Luz, Guihulngan City, Negros Oriental. Nasamdan dinhi ang duha ka pulis. Gipabuthan usab sa BHB ang detatsment sa 62nd IB sa Barangay Sikatuna Proper, Isabelana, Negros Occidental sa parehong adlaw.

Samtang, duha ka mugbong armas ang nakumpiska sa BHB gikan sa mga armadong maton ug mangingilog og yuta sa Sityo Manlana, Barangay Montilla, Moises Padilla, Negros Occidental niadtong Marso 30.

Dugang militarisasyon

Gihampak sa BHB-Negros ang gitukod nga *task force* ni Ferdinand Marcos Jr nga para kuno "ipabilin ang kalinaw ug kahapsay" sa tibuok isla. Gigamit sa rehimen ang pagpatay kang Negros Oriental Governor Roel Degamo niadtong Marso para magdeploy dinhi og dugang nga pwersang militar. Sigurado nga magdala kini og dugang terorismo ug kabangis sa lugar.

Unang gimando sa rehimeng Marcos niadtong Marso 10 ang pagtukod og *task force* nga molangkub sa duha ka brigada ug unum ka

batalyon sa PNP ug sa AFP. Gihi-mong pormal ang mando dihang gipirmahan niya ang Administrative Order No. 6 niadtong Abril 3.

Gidugang sa isla ang 50 ka tawong myembro sa Light Reaction Company, yunit nga gibansay sa US ug nalambigit sa pagsabwag og kabangis sa Marawi City. Miabot na usab niadtong Marso sa Negros ang 47th IB nga nagagikan pa sa Bohol .

Ang mando ni Marcos mipatong sa Memorandum No. 32 sa rehimeng Duterte nga nagresulta sa mangilngig nga mga krimen batok sa katawhan sa Negros.

Lakip dinhi ang dinaghang pagpatay sa mga mag-uuma sa gitawag og Oplan Sauron 1 ug 2 niadtong 2018 ug 2019. AB

Tabunok ang yuta sa NCMR alang sa armadong rebolusyon

Sa anibersaryo sa Bagong Hukbong Bayan niadtong Marso 29, gimandoan sa Komite sa Partido Komunista ng Pilipinas sa North Central Mindanao ang mga yunit sa Bagong Hukbong Bayan ilalum niini nga pahugton ang paggunit sa mga prinsipyo sa gerilyang pakiggubat. Panawagan niini ang paglunsad sa mga taktikal nga opensiba ug pagpakgang sa nakapokus nga mga operasyon sa kaaway.

Sa milabayng lima ka tuig, giatubang sa PKP ug BHB-NCMR ang grabeng operasyon sa Armed Forces of the Philippines nga nagtinguhang puuhon ang rebolusyonaryong kalihukan sa rehiyon. Migamit kini og daghang tropa ug modernong mga armas sama sa *drone*, *fighter jet*, helikopter ug artileri. Tawtaw ang terorismo sa estado sa rehiyon, kung asa nahimong gawi sa estado ang dakpon, iditine ug ipailalum sa grabeng presyur ang rebolusyonaryong mga inahan ug ilang mga anak, pagpanghadlok ug pagpasaka og gama-gamang kaso sa mga pamilya sa mga martir nga manggugubat, pagpatay sa mga sibilyan, pagpanghadlok ug pagpangransak sa mga balay sa mga masa, ilegal nga detensyon, pagblokeyo sa pagkaon, ug daghan pang paglapas sa tawhanong katungod.

Kining tanan gipatumaliwala sa krisis sa panginabuhian sa katawhan nga nagbunga og malukpanong kagutom ug pag-antus sa rehiyon. Kaylap ang pagpalayas sa mga mag-uuma ug pagpangilog sa ilang mga umahan alang sa ekspansyon sa mga komersyal nga plantasyon. Lakip dinhi ang pag-abog sa mga mag-uuma sa Malitbog, Bukidnon aron hatagag-dalan ang plantasyon sa bulanghoy sa San Miguel Foods Inc; pagdemolis sa mga mag-uuma sa Balingasag, Misamis Oriental alang sa ekspansyon sa plantasyon sa pinya sa Del Monte; ug daghan pang uban. Kaylap ang pagpamig-ot karon sa mga barangay sa Manalog, Kibalabag, Silae ug Miglamin sa Malaybalay City tungod sa planong pagpangilog sa Del Monte sa 6,000 ektaryang yuta nga plano niining himuong plantasyon sa pinya, kapa-

yas ug abokado.

Dugang paantus sa mga mag-uuma ang baratong pagpalit sa ilang mga produkto samtang padayong misaka ang presyo sa batakang mga palaliton. Sa miaging tuig, anaa sa ₱22-₱26 lamang kada kilo ang palit sa goma. Ang presyo sa abaka mokabat og ₱48-₱60 kada kilo lamang, ug ang mais ₱15-₱22 kada kilo.

Sa Region X, gitakda sa balaod ang minimum nga suhulan nag ₱390 kada adlaw alang sa mga mamumuong dili agrikultural ug ₱375 alang sa mga mamumuo sa agrikultura. Sa aktwal, ₱250-₱300 lamang ang nadawatan sa mayorya tungod sa iskemang kontraktwalisasyon.

Daghang mag-uuma karon sa rehiyon ang padayon nga nagduso sa ilang katungod sa yuta pinaagi sa hiniusang bungkalan ug okupasyon, pagkumpronta sa mga negosyante ug agalong yutaan ug uban pang pamaagi. Gikan sa maong mga pakigbisog mitumaw ang mga kabatanonang bag-ong manggugubat sa BHB. Gipamatud-an niini nga makatarunganon ug mahinungdanon ang pagrebolusyon sa katawhan. AB

Ika-54 nga anibersaryo sa BHB, gisaulog

Gisaulog sa tibuok nasud ug bisan sa gawas sa nasud ang ika-54 nga anibersaryo sa Bagong Hukbong Bayan (BHB) niadtong Marso 29. Gilunsad ang mga aktibidad sa mga natarang gerilya sa BHB, mga sikretong panagtapok sa mga alyadong organisasyon sa National Democratic Front of the Philippines (NDFP) sa mga sentrong lungsod, ug mga pulong ug asembliya sa laing nasud sa mga nagasuportang organisasyon sa gubat sa katawhan sa Pilipinas.

Sa pamahayag sa Komite Sentral sa Partido Komunista ng Pilipinas, giparangalan niini ang mga bantugang martir ug Pulang manggugubat sa BHB nga naghalad sa ilang kina-buhi alang sa demokratikong rebolusyon sa katawhan. Nanawagan ang Partido sa BHB nga "padilaabon ug ipakaylap ang kalayo sa gubat sa katawhan para sa nasudnong kagawasan ug demokrasya."

Matud sa Komite Sentral, lig-on nga miabante ug gipatigbabawan sa BHB ang tanang disbentahe ug mga kapakyasan sa tanang yugto sa kasaysayan sa 54 ka tuig nga pasukol niini. "Gipakyas niini ang magkasunod nga kampanya sa kaaway sa pagpulbos ug armadong pagpanumpo," dugang pa sa Partido.

Samtang, sa pamahayag sa mga komite sa Partido sa North Central Mindanao Region, Southern Tagalog Region ug Mindoro Island, gihiyad niini ang mga lokal nga kadaugan sa BHB sa eryang langkub sa operasyon. Nagpagawas usab og pamahayag ang kumand sa BHB sa isla sa Panay, Southern Panay, mga kumand sa nataran sa isla sa Negros, Masbate, Camarines Sur ug Camarines Norte, Batangas, Surigao del Sur ug mga balangay sa NDF sa Ilocos, Cavite, Laguna, Palawan ug uban pa.

Gitaho sa kumand sa BHB-Central Negros ang naabot niining mga kadaugan sa milabayng tuig. Milapad ang baseng masa sa nataran og pipila pilo ug naabot sa mga operasyon niini ang dili moubos sa 400 ka sityo sa walo ka lungsod. Nakarek-rut usab kini og mga bag-

ong Pulang manggugubat gikan sa mga intelektwal nga kabatan-onan sa kabanikanhan. Padayon usab nga milapad ang mga yunit sa milisyang bayan sa nataran nga gilangkuban karon sa gatusan ka mga mag-uuma.

Sa laing mga nataran sa tibuok nasud, gitaho sa mga yunit ang paglunsad og daghang bats sa mga Pangpartidong pagtuon, mga serbisyong medikal, ug uban pang katingbanong serbisyo sa mga langkub nga erya. Napatuman kini bisan nag-atubang sila sa brutal nga nakapokus nga operasyong militar sa mga natarang gerilya.

Nakatapok ang mga Pulang manggugubat ug masa sa Camarines Norte, Central Negros ug South Central Negros ug uban pang lugar para sa anibersaryo.

Sa Eastern Visayas, napahigayon ang selebrasyon taliwala sa pagdugang og tulo ka batalyon sa milabayng upat ka bulan. Gihimo sa mga manggugubat ang *21-gun salute* alang kang Kaubang Jose Maria Sison, sa mga namartir nga mga myembro sa Komite Sentral ug mga martir sa isla.

Napahigayon sa hukbong bayan ug masa ang aktibidad nga wala masayri ug namatikdi sa kaaway. Nakalunsad sila og mga kultural nga pasundayag ug magsalu-salo sa simpleng mga pagkaon ug kakanin.

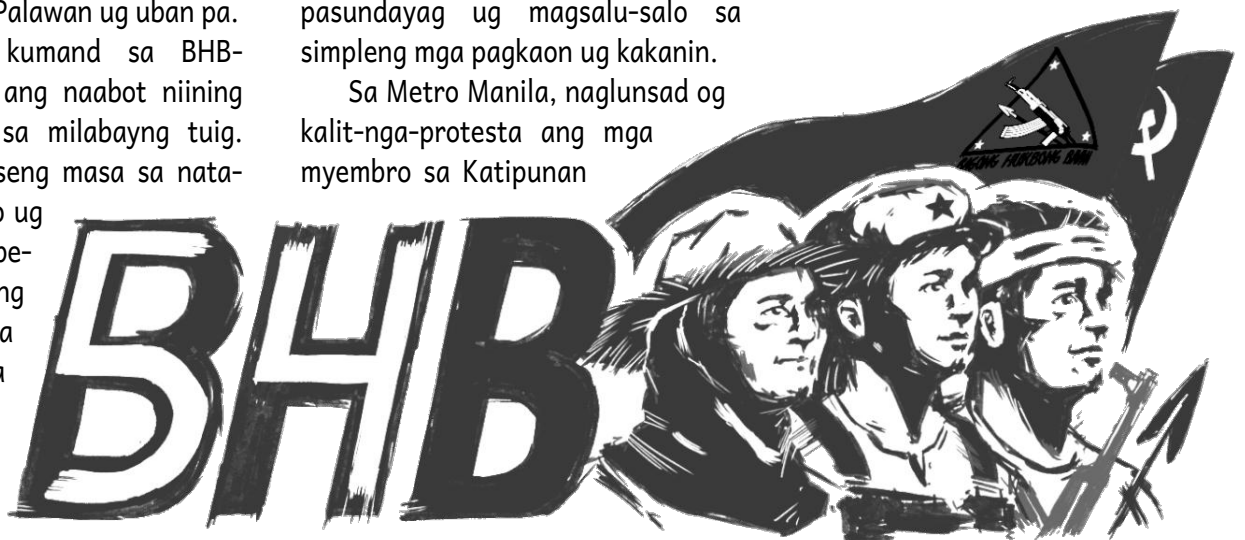
Sa Metro Manila, naglunsad og kalit-nga-protesta ang mga myembro sa Katipunan

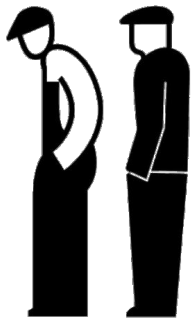
ng mga Gurong Makabayan (Kaguma) niadtong Marso 25 ug mga myembro sa Kabataang Makabayan niadtong Abril 2. Aduna usay sikretong panagtapok ang mga myembro sa Liga ng Agham para sa Bayan.

Sa mga adlaw ayha ang anibersaryo, gihimo sa mga alyadong organisasyon sa NDFP ang pagsab-it og mga balatengga, pagpintal ug pagtagtag og polyeto mahitungod sa digmang bayan sa Metro Manila, Cebu City, sa mga prubinsya sa Rizal, Laguna, Iloilo, Agusan del Sur ug Surigao del Sur. Sa gawas sa nasud, gihimo kini sa Ireland.

Sa laing nasud, gipasiugdahan sa Friends of the Filipino People in Struggle (FFPS) ang mga porum, diskusyon ug panagtapok sa US ug United Kingdom. Nakighiusa usab ang mga grupo gikan sa Ireland, China ug uban pa.

Gipanghimakak sa maong mga pagsulong ang haw-ang nga pamahayag sa National Task Force-Elcac niadtong Abril 3 nga bugtong duha ka natarang gerilya na lamang sa BHB ang aktibo samtang ang 15 ka lain pang nataran "huyang na." Hinungog nga gipamahayag ni Ernesto Torres Jr, direktor sa NTF-Elcac, nga nabungkag niini ang giingong "72 sa kinatibuk-ang 89 ka natarang gerilya" gikan 2018. Subli na usab nga giisbog sa rehimg US-Marcos Jr ang dedlayn aron kuno puuhon ang tanang natarang gerilya sa BHB sa katapusan sa 2023.

1.8 milyon

nawalang trabaho (*job loss*) niadtong Enero. Mitiurok ang ihap sa mga adunay trabaho gikan **49 milyon** niadtong Disyembre 2022 ngadto sa **47.4 milyon**.

Dugang dinhi, gipagamay usab og **1.5 milyon** ang ihap sa anaa sa pwersa sa pamuo, samtang mitaas ang ihap sa mga walay trabaho og 153,000 ug sa mga kulang ang trabaho og **458,000**.

₱13.75 trilyon

kinatibuk-ang utang sa Pilipinas, nga kapin 60% sa kinatibuk-ang lokal nga produksyon.

Alang sa 2023, ₱1.630 trilyon ang awtomatikong gigahin sa pagbayad niini. Mas taas kini og 18.65% kumpara sa 2022 ug katugbang sa 6.85% sa GDP sa nasud.

V20

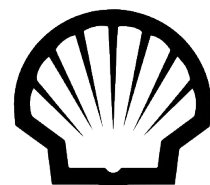
20 ka nasud nga labing bulnerable sa *climate change*, kung asa nahilakip ang Pilipinas.

Sa 2024, gibanabanang kinahanglan sa maong mga nasud ang **\$69 bilyon** aron ipangbayad sa utang.

Tinubdan: V20 at Boston University Global Development Policy Centre

₱4.1 bilyon

netong ganansya sa **Shell Pilipinas** niadtong 2022 atubangan sa padayong pagsaka nga presyo sa produktong petrolyo ug pagsutoy sa implasyon.

₱1.3 bilyon

kasamtangang gigahin sa US aron ayuhon ang airport sa **Basa Air Base sa Clark, Pampanga** alang sa eksklusibong gamit sa mga tropa ug eroplanong iggugubat niini.

Usa kini sa mga giilang "**EDCA site**" o **langyawng base militar** nga gitukod nga wala na nagpahibalo sa Senado, sukwahi sa ginatakda sa reaksyunaryong Konstitusyong 1987.

Credit Suisse Bank

167 na ka tuig ug ikaduha sa pinakadakung bangko sa Switzerland nga hingpit nahagba niadtong Pebrero human ang serye sa pagkalugi sa pamuhunan, pagbayad og multa tungod sa money laundering, klase-klaseng iskandalo ug pag-*withdraw* og **\$119 bilyong kapital** sa mga kliyente niini.

99%

sa gatas sa Pilipinas ang **imported**.

Gina-import ang **1.8 milyong metriko tonelada** (presyo: \$694.51 milyon), lakip ang mga gatas alang sa mga puya.

29.12%

o 49.20 milyon pa lamang sa 169 milyong **subscriber** ang nakarehistro hangtud niadtong Marso 21.

Sa ingon, gikabalak-ang mahikawan sa serbisyo sa komunikasyon ang **119.8 milyong subscriber** samtang nagkaduul ang Abril 27, dedlayn sa pagparehistro.

Mga protesta alang sa dugang-suhulan, nagpadayon

Samtang nagkaduul ang Mayo Uno, nagkadaghang mga sektor ang nagalunsad og mga protesta aron ipanawagan ang dugang-suhulan ug seguridad sa trabaho, kadungan sa pagpaubos sa presyo sa mga palaliton. Pipila sa mga protesta ang mosunod.

Gilunsad sa Kadamay ang tinuig nga Kalbaryo ng Maralita, ang usa ka semana nga pagprotesta sa mga kabus sa kasyudaran nga giatol sa Semana Santa sa tinuuhang Kristyano. Usa ka Misang Bayan ang gilunsad niadtong Abril 2 sa Bustillos Church sa Sampaloc, Maynila. Dala sa mga kabus ang mga lukay kung asa nakasulat ang mga panawagan alang sa dugang-suhulan, seguridad sa trabaho ug disentang pabalay. Niadtong Lunes Santo, subli silang nagtapok sa Liwasang Bonifacio sa Maynila alang sa suhulan ug panginabuhian. Mahuman ang mga aktibidad sa kalbaryo sa Pasyon ng Masa sa Abril 4.

Petisyon para sa dugang-suhulan sa Calabarzon. Nagpasaka

og petisyon niadtong Marso 27 ang 12 ka grupo sa pamuo ilalum sa Workers Initiative for Wage Increase (WIN4WIN) sa wage board sa Calabarzon (Region IV-A) para sa dugang-suhulan aron makab-ot ang unipormadong ₱750 minimum nga inadlawang suhulan. Sa kasamtangan, adunay upat ka managlaing minimum nga suhulan sa rehiyon.

Payday Protest. Midagsang sa nasudnong upisina sa DOLE ang mga mamumuo gikan sa Unity of Wage Increase Now sa adlaw sa tingsuhol (katapusan sa bulan) niadtong Marso 31 aron makmakon

ang ahensya kala-bot sa panawagan ug petisyon nga patas-an ang suhulan.

Empleyadong kontraktwal, himuong regular. Nagprotesta niadtong Marso 24 ang mga empleyado sa gubyerno aron ipanawagan ang pagbasura sa Joint Circular No. 2 S. 2020 sa DBM ug COA nga nagtugot sa mga ahensya sa gubyerno nga mokuha og mga mamumuo sa mga labor agency.

Sa kasamtangan, adunay 700,000 ka kontraktwal, kaswal ug nagpailalum sa sistemang *job order* nga mga empleyado sa gubyerno. Gipanawagan usab nila ang pagpataas sa sweldo sa tanang mga empleyado padulong ₱33,000 kada bulan. Gipahigayon ang protesta atubangan sa upisina sa DBM.

Internasyunal nga Adlaw sa Kawalay Yuta. Nagtapok ang mga mag-uuma atubangan sa upisina sa DAR sa Metro Manila isip pakighiusa sa Kalibutanong Adlaw sa Kawalay Yuta niadtong Marso 29. Sa tibuok kalibutan, gibababang 800 milyon ka mag-uuma ang walay kaugalingong yuta tungod sa kawalay tinuod nga reporma sa yuta ug mga neoliberal nga palisiya nga nagtukmod sa pagpangilog ug pagpangawkaw sa mga imperyalistang kumpanya sa ilang mga umahan, pangisdaanan ug yutang kabilin. Nagprotesta usab ang mga mag-uuma sa Panay, Bicol ug Lupang Ramos sa Cavite.

Puasa sa mga detenido sa Negros. Nagpuasa ang mga detenidong pulitikal sa Negros niadtong Marso 30 aron dumdu-mon ang ika-4 nga tuig sa "Oplan Sauron 2" ug manawagan og hustisya alang sa mga biktima niini. Niadtong Marso 30, 2019, 14 ka mag-uuma ang gipatay sa mga pulis ug militar sa Canlaon, Manjuyod ug Sta. Catalina sa Negros Oriental humang malisyoso silang gilambigit sa armadong kalihukan.

Reklamo sa mga drayber sa dyip, tubagon. Sa Cebu, nagprotesta ang mga drayber sa Piston-Cebu niadtong Marso 31 aron ipanawagan ang pagpalagpot kang LTRFB-7 Regional Director Eduardo Montealto tungod sa iyang kawalay-aksyon sa isyu sa *jeepney phaseout*.

Panalipdan ang Norte. Milibot sa mga ahensya sa estado sa Metro Manila ang mga minorya ug tigpanalipud sa tawhanong katungod gikan sa Northern Luzon niadtong Marso 20-21. Giduso nila ang pagbasura sa gama-gamang kaso batok sa pito ka aktibista nga giilang NL7, paghunong sa pagpamomba sa mga sibilyang komunidad ug uban pang paglapas sa katungod sa katawhan sa Norte.

Kabatan-onan kontra ROTC ug taas-matrikula. Magkadungan nga nagprotesta ang mga grupo sa kabatan-onan sa walo ka eskwelahan niadtong Marso 24 aron babagan ang ginaduso nga mandatory ROTC sa rehimeng Marcos II. Gipadayag usab sa mga kabatan-onan ang pagbabag sa planong pagsaka sa matrikula ug uban pang mga balayrunon sa mga pribadong unibersidad. Nakighiusa sa protesta ang mga estudyante sa Far Eastern University, University of Sto. Tomas, Ateneo de Manila University, University of the East, ug iba pang unibersidad sa Metro Manila.

Pribatisasyon sa CENECO, ginababagan. Nagprotesta ang mga empleyado ug konsyumer sa Central Negros Energy Cooperative sa Bacolod City niadtong Abril 4 aron babagan ang pribatisasyon sa serbisyo sa kuryente. Matud nila, magbunga kini og pagmahal sa singil ug pangit nga serbisyo sama sa nahitabo sa Bacolod City Water District (BACIWA).

3 sibilyan, gidagit sa militar sa Batangas

Gidagit sa 59th IB niadtong Marso 27 ang tulo ka sibilyan sa Batangas ug gitago og kapin usa ka semana. Gidakop atubangan sa Medical Center-Western Batangas sa Balayan silang Lloyd Descallar, Alfred Manalo ug Angelito Balitostos. Si Balitostos, 65 anyos, naatlan nga niagi samtang ginadakop ang naunang duha.

Silang Manalo ug Descallar mga boluntir sa Sugarfolks Unity for Genuine Agricultural Reform (SUGAR)-Batangas. Human ang pipila ka adlaw sa pagpangita ug pagpahingusog sa grupo sa tawhanong katungod, napugos ang 2nd ID nga angkunon nga naa sa kustodiya nila ang tulo.

Pugos nga pagpasurender sa La Union. Pinugos nga "gipasurender" sa mga pulis ang upat ka mangingisda sa Timek ken Namnaman dagiti Babassit a Mangngalap iti La Union (TIMEK La Union - Pamalakaya) niadtong ikaduhang semana sa

Marso. Kining upat mga residente sa Barangay San Manuel Norte, Agoo, La Union. Giimbitar sila sa prisuhan aron modawat kunuhay og ayuda pero pag-abot nila didto gipresenta sila isip mga "nisurender nga rebelde."

Pagpamig-ot sa mga sibilyan sa Negros Occidental. Gisulod ang balay ug giinteroga sa mga pwersa sa 62nd IB silang Danilo ug Libeth Gerunda sa Sityo Caliban, Barangay Banog-banog, Isabela niadtong Marso 26 ug Marso 28. Gikuhaan sa mga sundalo og litrato ang mga anak sa magtiayon nga nag-edad og

16, 12 ug 5 ka tuig.

Militarisasyon sa Tondo ug Batangas. Nang-utingkay sa komunidad sa Hapilan ug Aroma sa Barangay 105, Vitas, Tondo ang kapin kun kulang 90 ka sundalo sa 11th IB niadtong Marso 9. Nisuroy sila aron sayron ang mga balay sa mga myembro sa Gabriela ug Kadamay. Ang Hapilan ug Armona mga komunidad nga nag-atubang sa mga hulga sa demolisyon aron hatagan og dalan ang proyektong Skyway Extension ug *land reclamation*.

Nagbalay-balay usab ang mga elemento sa 59th IB sa Barangay San Isidro Sur, Sto. Tomas, Batangas niadtong Marso 12. Maapektuhan ang komunidad sa itukod nga proyektong Sto. Tomas-Malvar Diversion Road.

3 ka maysakit nga manggugubat sa NEMR, tinuyo nga gipatay

TULO KA MAYSAKIT nga Pulang manggugubat sa Bagong Hukbong Bayan (BHB)- Northeastern Mindanao Region ang gidagit ug tinuyo nga gipatay sa mga sundalo sa Armed Forces of the Philippines (AFP). Niadtong Marso 26, gidagit ang magtiayon nga silang Dano ug Rosalia Caidoy sa usa ka ospital sa Misamis Oriental samtang nagpatambal. Gipagawas nga napatay sila sa usa ka engkwentro tali sa AFP ug BHB sa Barangay San Juan, Bayugan City, Agusan del Sur sa sunod nga adlaw.

Niadtong Marso 29, gidagit usab sa AFP si Emanuel Llanos Anob, 67 anyos ug masakiton, sa haywey sa Butuan City. Gikan usab siya sa usa ka ospital. Nabalita pa sa iyang mga parente ang iyang pagkawala. Ginapagawas nga napatay si Anob sa usa ka engkwentro sa San Miguel, Surigao del Sur sa sunod nga adlaw. Basta na lang nga gibilin ang iyang patayng lawas sa usa ka *funeral home* sa Bayugan City.

Nataho usab ang kaso sa paglapas sa internasyunal nga tawhanong balaod sa pagpanamas-tamas sa mga sundalo sa 50th IB sa patayng lawas ni Onal Osia Balaoing (Ka Puk-et), usa ka Pulang manggugubat, nga napatay sa usa ka engkwentro sa Balbalan niadtong Marso 9. Pabalik-balik nila nga gipusil ang iyang patayng lawas hangtud nga nilugwa ang mga tina-e. Daghang bahin sa iyang kamot ug tiil ang nabali.

Sa Sorsogon, giparada sa 9th ID isip mga "surrenderee" silang Nestor Estillon ug Edwin Jimenez niadtong Abril 3. Si Estillon ilegal nga giaresto sa 22nd IB sa Barangay Fabrica, Barcelona samtang si Jimenez, naila isip Ka Bro ug myembro sa hukbong bayan, gidakop sa 31st IB sa Barangay Lapinig, Gubat niadtong Marso 9 samtang nibisita sa iyang pamilya.

Pilipinas, ginahimong tawu-tawo sa US sa estratehiya kontra China

NAKIGHIUSA SA KATAWHAN ang Partido Komunista ng Pilipinas sa pagkundena sa rehimg Marcos sa pakigkunsabo niini sa imperyalismong US aron tukuron ang dugang nga upat ka base militar niini sa nasud. Niadtong Abril 3, gianunsyo ni Ferdinand Marcos Jr. ang paghatag niya og "akses" sa mga tropa ug himan militar sa US sa Camilo Osias Naval Base sa Sta. Ana, Cagayan; Lal-lo Airport sa Lal-lo, Cagayan; Camp Melchor dela Cruz sa Gamu, Isabela ug Balabac Island nga sakop sa Palawan.

Ang maong mga lokasyon gitudlo isip mga "nahiusahang lokasyon" ilalum sa Enhanced Defense Cooperation Agreement (EDCA). Magangkon og ekstra-teritoryal nga mga katungod ang militar sa US sa maong mga lugar. Buut ipasabot, walay otoridad ang Pilipinas nga itakda o bisan tukion ang mga aktibidad o ginapondong armas sa mga Amerikano dinhi.

Sa pagtugot sa itoy nga estado sa mga "lokasyong EDCA," nagatugot usab kining gamiton sa US ang Pilipinas isip tawu-tawo sa estratehiya kontra China. Ginabutang niini sa peligro ang kagawasan ug kinabuhì sa mga Pilipino. Katungdanan sa tanang Pilipinong naghigugma sa nasud nga panalipdan ang nasud pinaagi sa pagbabag sa EDCA ug pagduso nga bungkagon ang mga langyawng base militar sa nasud.

Pagpangawkaw sa mga mina ug langyawng plantasyon sa Surigao del Sur

Walay pulos alang sa masang mag-uuma ug Lumad sa Surigao del Sur ang dagkung makinarya ug kahimanan sa agrikultura nga "gihatag" sa Department of Agriculture Caraga Region niadtong Marso 30. Pangutana nila: asang umahan kini gamitong kung ginakawkaw na sa dagkung plantasyon ug operasyong mina ang mga yutang agrikultural sa prubinsya?

Ang Surigao del Sur adunay kinatibuk-ang gidak-on nga 523,050 nga ektarya sa yuta kung asa nakagahin unta sa agrikultura ang 214,032 ektarya niini. Nag-unang produkto sa prubinsya ang humay, mais, lubi, saging, abaka ug uban pang tanum nga pagkaon sama sa bulanghoy. Apan imbes nga palambuon ang agrikultura, gihanyag ang mga yutang pang-agrikultura sa operasyon ug eksplorasyon sa mina ug ekspansyon sa langyawng mga plantasyon.

Niadto lamang Marso, gipalit sa kumpanyang Surigao Greens Agri Corp., subsidiaryo sa A. Brown, ang 70,000 metro kwadrang yuta sa lungsod sa Barono alang sa ekspansyon sa plantasyong *oil palm* niini. Apil niining gipalit ang usa ka *oil palm milling plant* sa maong lugar. Ang A. Brown naila sa pagpalayas ug pagpanghasi sa mga Lumad ug mag-uuma, kasagarang kaabin ang Armed Forces of the Philippines (AFP), sama sa gihimong pagpalayas sa Opol, Misamis Oriental.

Sa tibuok CARAGA, rehiyong nahilunaan sa Surigao del Sur, ginabana-banang anaa sa 25,827.93 ektarya ang sakop sa mga plantasyong *oil palm*. Kasamtangang nagaprodus ang maong mga plantasyon og 150,000 metriko toneladang krusong *oil palm* pang-eksport. Gikatadang palapdon ang plantasyon niini og dugang pang 50,000 ektarya hangtud 200,000 ektarya sa tibuok rehiyon sa Eastern Petroleum Group of Companies, usa ka kumpanyang Amerikano.

Gawas dinhi, gunit usab sa mga plantasyon sa saging sa kumpanyang Japanese nga Sumifru ang mga

yutang pang-agrikultura sa Tagbina ug Barobo. Aduna usay lapad nga plantasyon sa saging sa Tago nga gipanag-iyahan sa kumpanyang Falcon. Ang mga produkto sa maong mga plantasyon ginapagawas sa laing nasud.

Salag usab sa mga kumpanya sa mina ang prubinsya. Tungod kay abunda sa natural nga mineral, ilabina ang Andap Valley Complex nga adunay pinakadakung reserba sa karbon sa tibuok kalibutan, ginawayan ang bahandi sa prubinsya sa mga burukrata ug kasosyo nilang langyawng kumpanya.

Lakip sa maong mga kumpanya ang Clarence T. Pimentel Mining Corporation, Vicente T Pimentel, Marc Venture Mining Corporation, Carascal Nickel Corporation ug daghan pang uban. Anaa usab ang Abacus Mining Corporation nga planong langkubon ang mga lungsod sa San Miguel, San Agustin, Marihatag, Cagwait, Tago ug Lianga sa pagmina og karbon.

Kaluha sa mga operasyong mina ang malukpanong militaristong batok sa mga mag-uuma ug Lumad nga nakigbisog. Sa Andap Valley nagpuyo ang mga Manobo ug Mamanwa nga nabuhi sa bahandi sa kalasangan alang sa ilang pagkaon, tambal ug nag-unang panginahanglan. Gamit ang pwersang militar ug paramilitar, ginapalayas sila sa ilang yutang kabilin.

Niining milabayng lima ka tuig, walay hunong ug sostenido ang mga nakapokus nga operasyong militar, pagpamomba ug militaristasyon sa

309 mga barangay sa prubinsya. Nagresulta ang maong mga operasyon sa ngilngig nga mga krimen batok sa katawhan, lakip ang duha ka masaker sa Lianga niadtong 2015 ug 2021. Nahitabo dinhi ang pabalik-balik ug malukpanong dislokasyon ug pagbakwit sa mga lumad tungod sa mga operasyong militar. Apektado dili lang ang panginabuhian ug kinabuhi sa mga residente, kundili lakip ang ilang mga eskwelahan nga gipasirado sa militar sa panahon sa rehimeng Duterte.

Lapas usa ka dekada na nga ginasantuhan ang prubinsya ug tibuok rehiyon sa Caraga sa walay hunong nga militaristasyon sa ngalan sa mina ug plantasyon. Niadtong 2008, gibubo dinhi ang giilang Investment Defense Force (IDF), mga pwersang militar ug paramilitar nga ang misyon mao nga depensahan ang mga pagpanag-iyang, imprastruktura ug mga proyekto sa mga kawatan nga kumpanya sa mina ug plantasyon.

Ginakumbert usab ang mga yutang agrikultural sa prubinsya sa Expanded National Greening Program sa Department of Environment and Natural Resources. Ginailad sa DENR ang mga mag-uuma aron mosulod sa maong programa, talikdan ang ilang tradisyunal nga tanom nga pagkaon ug magtanom og mga komersyal nga binhi sama sa *falcatta*, prutas ug uban pa. **AB**

